

C. LINNÆI Med. Doct. Anmärkning
öfwer de Diuren, som sågas fåmma
neder utur Skynna i Norrige.

DEn berättelse, som almän är i Norrige om et
slags små Diur, som skola rågna neder utur
Skynna, hafwer föranlåtit den lärda Wormius, at skrifa en hel bok där öfwer, och
bewisa, huru det kunde ske, genom sannolika skäl; OLAI
WORMII Historia Animalis, quod in Norvegia e nu-
bibus decidit & fata ac gramina, magno incolarum
detrimento celerrime depascitur. Hafniæ 1653. 4to
p. 66. Ifrån hans tid har ingen naturkunnig förmått
gifwa tydeligare underrättelse åt den lärda werlden, om
dessa diurs natur; har altså jag welat här med gifwa så
mycken underrättelse, som jag wet, hållt så många hafwa
frågat mig om dessa diurs egenskaper, den tiden jag
wistades i Holland, Engeland, och Frankrike, at der
med upmuntra mina Landsmän, som bo närmare åt
Rållen, at på dem gifwa nogare aft.

Namnen på dessa diuren äro:

*Mus cauda abrupta, corpore fulvo nigro macu-
lato.*

Mus montanus. Scheff. Lappon. 346.

Mus Norvagicus. Wormii monograph. 6.

Mus Norvagicus, vulgo Leming. Worm. mus. 322.

Raj. quadr. 227.

Lemmus. Ol. Magni Septentr. l. 18. c. 20.

Swenska Fiållmus, Sabelmus, Rådmus.

Norska Låming, Låmmier, Låmmel.

Lapiska Lumnick.

Alt förbigå Gesneri, Scaigeri, Ziegleri, Jonstoni
och andras namn, efter som deras i beskrifningar äro tagne
af dessa upnåmdas.

Denna

Denna Mus är något mindre, än en råtta, åler så stor som en mulwad; är til färgen måst öfwer alt brangul åler någorlunda brunaktig, under buken tåmeligen lius; hufvudet är frammantil swart; öfwer skuldrorna och länderna är musen också swart med mindre fläckar på sidorna strödda:

Swansen är mycket fårt, luden, gul med swart blandat; skapnaden på hufvudet är lik de andra mösen, med myxtacer; på hvarie fot har hon 5 flor. Drönen åro ganska fårta. Framtänderna åro två öfwan, och två nedan; inga betar; tre oxeltänder i hvarie käfa.

Denna bor råt i Lapiska fiällen, och der ganska ömnogt. Då man reser där omkring, finner man sällan någon tufwa åler brint på marken, i hvilka ei et litet hål synas, så diupt som en finger åler $\frac{1}{2}$ quarter, men så widt, som alla 5 fingrarne hoplagde woro trycktened i jorden: Alla sådana hål grafwa de gå diuren åt sig; dåck finner man sällan några af dem deruri wistande.

De åro icke särdeles rådde, utan skälla såsom en hundwalv, om man kånner någorlunda nära, at gå dem förbi; wåga och wål bita i käpen, om man sticker den åt dem, och fly icke gärna bårt.

Merendels hafwer jag hos dem funnit 5 til 6 ungar, fast än de hafwa 8 spånar, såsom andra möß.

Deras spis är grås och Kenmåsa, som jag funnit uti dem jag upskurit; de idisla til halss, såsom andra möß. dåck icke så fulkåmligit, som hornlåtet: göra alltså Lapen intet förfång i des kajor, åler på des mat och husgeråd.

Efter Lapornas berättelse, löpa Kenarna efter de gå mösen når de få se dem, och det åsta långa trakten utur wågen, och sluka dem uti sig; som dåck är underligt, emedan deras maga tycks ei wara skapad, at hafwa lust til föt.

Alliest finnes i fiällen et slags råfwar, som åro just samma slag som wåra, men til färgen hwita, och deras

fin minst dyra bland råsskinnen, dem sålket kallar Fjäl-rackor; de lefwa hela året i fjällen af små Snörpor (Cheruna Lappis) och af dessa möß.

Lapornas hundar, som äro så många som sålket i Fåjan, (ty hwar Lap har sin hund, den honom lyder) lefwa til en stor del af dessa möß, den dagen de gå wall med Renarna; dock äta de sållan af dem mer än hufvudet.

Det aldra märkwärdigaste wid dessa diuren är deras flygt; ty wid wiß tid ästa 10 à 20 år emellan, fly de ifrån fjällen skäckets, i sådan myckenhet, at den al förundran öfvergår; då de i wiß tråppar til tusendetal gå ända fram efter hwar andra, så många, at deras wäg blifwer et par finger diup, et åler tu quarter bred, och således på sidorna, andra dylika wägar, några alnar ifrån hwar andra, alla rät fram såsom en linea. På wägen äta de up gräset och rötterna der de gå fram; och, som mig är sagt, nngla de ästa på wägen, bårandes en unga i munen, och den andra på ryggen. Deras wäg är ifrån fjällen, men hwart de ärna sig, wet jag icke, dock gå de hos oss neder åt hafwet (Sinum Bothnicum) fast de sållan kamma fram, utan förskingras, förgås och dödas til största hopen på wägen.

Icke mindre sålsam är deras wäg, som måste ligga så ända fram, at de på intet sätt få lemna honom, e. gr. Kämmer någon menniska i deras stråk, så gå de icke utur wägen, utan biuda til at gå emellan benen på densamma, åler resa sig up på två föter emot honom, bita i låpen om man den sätter emot dem.

Finna de någon höstack på wägen, gå de icke omfring honom, utan med grafwande och frätande arbeta de sig wäg tvärt igenom den samma. Ligger dem en stor sten i wägen, den de icke kunna kamma öfwer, så göra de en half-circel omfring honom, dock så, at de taga sin rätta linea igen.

Möter dem någon snö, ehuru bred han ock är, biuda de til at simma öfver honom åfter sin linea, fast ginge den öfver bredaste diametren; Möter dem någon båt på snön, fly de icke undan, utan söka at arbeta sig up i båten, ock tvårt öfver, på andra sidan fasta de sig i snön igen. Möter dem någon brusande färs, så frukta de icke för honom, allenast det går råt fram, fast hvar ock en skulle sätta lifvet til deruti.

Fålf, som icke wetat hwar desse diuren bo hafwa trot, at de rågnat neder af himmelen; andra, at målnet dem tagit med sig från bärge, ock at de således kammitt neder; hwilket föranlåt Olaus Wormius at mycket brn sig om, huru han måtte det physice förklara, genom dylika händelser hos grodor ock andra diur, det dock ingen naturfunnig kan tro denna tiden; men gifwes ån i dag de, uti, ock strart wid Lapland, som tro, det målnen kunna taga bårt både lap ock ren på resan i fjällen, ock at lapen dershöfve är nödgad strart, när målnet omgifwer honom, lika stilla, på det målnet icke må föra honom bårt; men det hänger icke så tillsammans; jag har sielf varit upå fjällryggen, mer ån en gång af måln omgifwen. Isbärge äro de högsta bland alla fjällen, ock sträcka sig långs åt dem, åsta 3 å 4 mil breda, på hwilka synas ingen grön fläck åler bårt bärge, utan en ewig snö, så hög öfver jorden, som de högste bärge; wågad öfver alt åfwan upå, liksom wågar på watnet; denne snö är hård, så at man ogörligen kammitt neder i honom, ock nästan såsom is. Man ser uti den samma, såsom uti isen, breda sprickor af fråsten om winteren förorsakade; der solen badat på sidan af snön, ock watnet sakta beghnt rinna tillsammans, förorsakas ånteligen en liten bäck, hwaraf blifwer en springa i snöbärget perpendiculair, åler bredare inunder, åsta så diup som sielfwa snön, til 15 å 30 famnar.

När lapen får se wid horizon ten en liten mörk målnfläck, wet han förut, at hwila, om han är på behageligit

geligit ställe, åler skynnda sig dit han beqvåmligen sig lågra kan. Målnet kånner småningon lif som högre up, blifwer stadigt större ock större, ånteligen intager det halfwa horizonen, ock hafwer en blåst med sig, samt ånteligen såsom en tiåck dimba innesluter fålkiet ock creaturen; de wåta partiklarne fåsta sig på alla håren; det blifwer så dunkelt, at man med möda kan se händerna, sållan föterna, ock alt warder tyst, utan blåst; då man ropar, kan den icke höra, som står 9 alnar derifrån. Går man nu i denna tåkn, då man ei kan se snön på jorden, år låt at råfa någon springa af watnet giord, ock der blifwa begrafwen; hwar af år kånmit det talet, at målnen föra hårt lap ock ren, samt fåsta dem ned för bårgen: Alljest kan målnet icke lyfta någon mer ån en dimba; altså, ock ei åler dessa möß, utan de aflas ock födas, såsom andra diur i fållen, gå der ifrån på wißa år, liksom colonier. I forna tider, då dessa diur oförmodeligen öfwerlåfte hela landet i de provincier, som lica närmast til Lapland, blef fålkiet bestört der öfwer, efter som de aldrig tilförene set dem, inbillandes sig, at de woro et syndastraf, omedelbart af Gud öfwer dem skickade, dertfore de ock höllo bönedagar, såsom fordom sket hos oss i Lima sofn, såsom prästen der sammastådes berättade för mig. Böner emot dem, ock beswårjeller, som af de Påwiska i Norrige blifwit fordom brukade, beskriswer Wormius i åfwannåmde bok.

På åkrar ock ångar om sammaren göra de fuller någon skada, men åljest icke något besynnerligt ont; i husen skada de ingen ting. När dessa mößen kånna tågande, då spå Nærslåningarna sig efter dem et godt förråd på skinnwaror; ty biörnar, råfwar, mårdar, jårfwar ock hårmeliner plåga hopetals sölja dem efter, af dem lefwa, ock således fångas. Skinnet skulle wara mycket wackert, miukt ock behageligt til pålswårcke, om det icke wore så bräckeligt, at det med möda kunde dragas af diurets fråp. Hvad som sågs om dessa mößens gift,

Linne

, Carl von. 1740. "C. Linnæi ... Anmärkning öfwer de diuren, som sägas kåmma neder utur skyarna i Norrige." *Kungl. Svenska vetenskapsakademiens handlingar* 1, 326–331.

View This Item Online: <https://www.biodiversitylibrary.org/item/179611>

Permalink: <https://www.biodiversitylibrary.org/partpdf/243856>

Holding Institution

Natural History Museum Library, London

Sponsored by

Natural History Museum Library, London

Copyright & Reuse

Copyright Status: Public domain. The BHL considers that this work is no longer under copyright protection

This document was created from content at the **Biodiversity Heritage Library**, the world's largest open access digital library for biodiversity literature and archives. Visit BHL at <https://www.biodiversitylibrary.org>.